

4. Názory na demokraciu a pravidlá politického života

Drvivá väčšina tínedžerov sa deklaratívne hlási k princípom liberálnej demokracie (tabuľka 9). Pre 78% respondentov je demokracia najlepší možný politický systém. Ide o podobný výsledok, k akému dospel koncom roku 2017 výskum širšej vekovej skupiny 16-29 ročných – s rovnakým výrokom súhlasilo 81% opýtaných.⁹ Niektoré z výrokov vyjadrujúcich základné piliere liberálnej demokracie majú ešte širšiu podporu. Až 91% tínedžerov si myslí, že „vláda by mala pri svojom rozhodovaní rešpektovať aj názor opozície a ob-

čianskej spoločnosti“ a až 86% súhlasí s tým, že „v demokracii treba rešpektovať aj práva menších“. Naopak silne zastúpený bol nesúhlas s názorom, že „nezáleží na tom, či je vláda demokratická alebo nedemokratická“ (75%), čo naznačuje, že demokracia je pre tínedžerov nielen normatívny ideál, ale je žiadaná aj pri praktickom výkone exekutívy. Viac ako dvojtretinovú podporu (69%) mal ďalej názor, že „politické strany, ktoré si želajú zvrhnutie demokracie, by mali byť zakázané“.¹⁰

Tabuľka 9: „Ľudia majú rozličné názory na politiku a na fungovanie spoločnosti. Do akej miery súhlasíte alebo nesúhlasíte s nasledujúcimi výrokmi?“ (v %)

	Úplne súhlasím	Skôr súhlasím	Skôr nesúhlasím	Vôbec nesúhlasím
Demokracia je najlepší možný politický systém.	28	50	18	4
Vláda by mala pri rozhodovaní rešpektovať aj názory opozície a občianskej spoločnosti.	46	45	7	2
V demokracii treba dôsledne rešpektovať aj práva menších.	40	46	11	3
Nezáleží na tom, či je vláda demokratická alebo nedemokratická.	4	21	36	39
Politické strany, ktoré si želajú zvrhnutie demokracie, by mali byť zakázané.	28	41	25	6
Bol /a by som ochotný/á obetovať časť občianskych slobôd v záujme vyššej životnej úrovne.	7	46	36	11
Namiesto všelijakých ľudských práv potrebuje naša krajina jediné – disciplínu a poriadok.	18	37	33	12
V demokracii má väčšina právo rozhodovať aj na úkor menších.	10	47	34	9
Na čele štátu by mal byť silný vodca, ktorý by rozhodoval bez ohľadu na parlament a občiansku spoločnosť.	14	23	34	29

Zdroj: Inštitút pre verejné otázky, jún 2019.

⁹ Pozri bližšie: *Vzťah mládeže k demokracii...*, 2017.

¹⁰ Pravda, otázne je, aké konkrétne politické strany si respondenti predstavovali. Napríklad, či sa ich kladné odpovede týkali aj ĽSNS, ktorej zrušenie navrhol generálny prokurátor z dôvodu protiústavnosti, no jeho podnet Najvyšší súd na jar 2019 zamietol.

Na druhej strane približne polovica respondentov súhlasila a druhá nesúhlasila s výrokom „Bol/a by som ochotný/á obetovať časť občianskych slobôd v záujme vyššej životnej úrovne“ (53% : 47%), či s názorom, že „namiesto všelijakých ľudských práv potrebuje naša krajina jediné – disciplínu a poriadok“ (55% : 45%). Podobne mierne prevažoval príklon k väčšinovému chápaniu demokracie: s názorom, že „v demokracii má väčšina právo rozhodovať aj na úkor menšín, súhlasilo 57% a nesúhlasilo 43%. A napokon, síce menšina, ale stále ešte relevantná časť (37%) mladých respondentov by považovala za dobré mať na čele štátu silného vodcu, ktorý by rozhodoval bez ohľadu na parlament a občiansku spoločnosť.

Na prvý pohľad je jasné, že demokratické presvedčenie väčšiny tínedžerov nie je vždy konzistentné; časť mladých ľudí sa akoby jedným dychom prikláňa k nezlučiteľným názorom, resp. spochybňuje oddanosť liberálnej demokracii pripravenos-

ťou rezignovať na časť občianskych slobôd v záujme dosiahnutia lepšej životnej úrovne. Napríklad až pätina tých, ktorí hovoria o demokracii ako najlepšom možno systéme, súhlasí s tým, že vlastne nezáleží na tom, či vláda je alebo nie je demokratická. Podobných ilustrácií je viac. V každom prípade to poukazuje na istý deficit v kritickom myslení či o nedostatočnom uvedomovaní si kontextov – implikácií a súvislostí. Treba však podotknúť, že táto nekonzistentnosť v predstavách o pravidlách demokracie je vlastná aj vekovo staršej skupine mladých ľudí (16-29), ako na to poukázal spomínaný výskum z roku 2017.

Na odkrytie vnútornej diferencovanosti chápania demokracie sme použili faktorovú analýzu (tabuľka 10), ktorá jasne ukázala, že jeden faktor spája princípy liberálnej demokracie a druhý názory, ktoré uprednostňujú autoritárske prejavy, silnú osobnosť s neobmedzenou mocou, poriadok a disciplínu.¹¹

Tabuľka 10: Rotovaná faktorová matica – názory na princípy demokracie

	Faktory	
	1	2
Demokracia je najlepší možný politický systém.	,637	,359
V demokracii má väčšina právo rozhodovať aj na úkor menšín.		,373
Bol/a by som ochotný/á obetovať časť občianskych slobôd v záujme vyššej životnej úrovne.	-,358	,504
V demokracii treba dôsledne rešpektovať aj práva menšín.	,562	,348
Nezáleží na tom, či je vláda demokratická alebo nedemokratická.	-,691	
Na čele štátu by mal byť silný vodca, ktorý by rozhodoval bez ohľadu na parlament a občiansku spoločnosť.	-,558	,445
Politické strany, ktoré si želajú zvrhnutie demokracie, by mali byť zakázané.	,531	,400
Namiesto všelijakých ľudských práv potrebuje naša krajina jediné – disciplínu a poriadok.	,411	,639
Vláda by mala pri rozhodovaní rešpektovať aj názory opozície a občianskej spoločnosti.	,518	,419

Poznámka: vo faktorovej matici sú zvýraznené štatisticky relevantné skóre, uvedené sú iba hodnoty väčšie ako 0,30.

Zdroj: Inštitút pre verejné otázky, jún 2019.

¹¹ Reliabilita pre takto stanovené charakteristiky ukazuje prípustnú mieru kohézie jednotlivých položiek (Cronbach's Alpha = ,638), čo znamená značnú validitu merania toho, ako respondenti vnímajú demokraciu a jej charakteristiky.

Tabuľka 11: „Ľudia majú rozličné názory na politiku a na fungovanie spoločnosti. Do akej miery súhlasíte alebo nesúhlasíte s nasledujúcimi výroky?“ (Priemerné hodnoty na škále 1-4, pričom 1=maximálna podpora a 4= maximálne odmietanie demokratického princípu)

	Pohlavie		Vek	
	Názory dievčat	Názory chlapcov	15-17	18-19
Demokracia je najlepší možný politický systém.	1,9	2,0	1,9	2,0
Vláda by mala pri rozhodovaní rešpektovať aj názory opozície a občianskej spoločnosti.	1,6	1,7	1,7	1,6
V demokracii treba dôsledne rešpektovať aj práva menších.	1,7	1,8	1,7	1,8
Nezáleží na tom, či je vláda demokratická alebo nedemokratická.	1,9	1,9	1,9	2,0
Politické strany, ktoré si želajú zvrhnutie demokracie, by mali byť zakázané.	2,1	2,1	2,1	2,1
Bol /a by som ochotný/á obetovať časť občianskych slobôd v záujme vyššej životnej úrovne.	2,5	2,4	2,2	2,3
Namiesto všetkých ľudských práv potrebuje naša krajina jediné – disciplínu a poriadok.	2,6	2,6	2,6	2,7
V demokracii má väčšina právo rozhodovať aj na úkor menších.	2,6	2,6	2,6	2,6
Na čele štátu by mal byť silný vodca, ktorý by rozhodoval bez ohľadu na parlament a občiansku spoločnosť.	2,3	2,2	2,2	2,3

Zdroj: Inštitút pre verejné otázky, jún 2019.

Pre porovnanie jednotlivých podskupín nášho súboru sme vypočítali priemerné skóre demokratickosti, pričom záporné výroky sme prekódovali. To znamená, že čím je priemer nižší, tým väčšmi respondent/ka inklinuje k princípom liberálnej

demokracie. Ako ukazuje tabuľka 11, rozdiely medzi dievčatami a chlapcami a vekovou skupinou 15-17 a 18-19 sú úplne minimálne (neprekračujú 0,1) a často dokonca úplne nulové.